

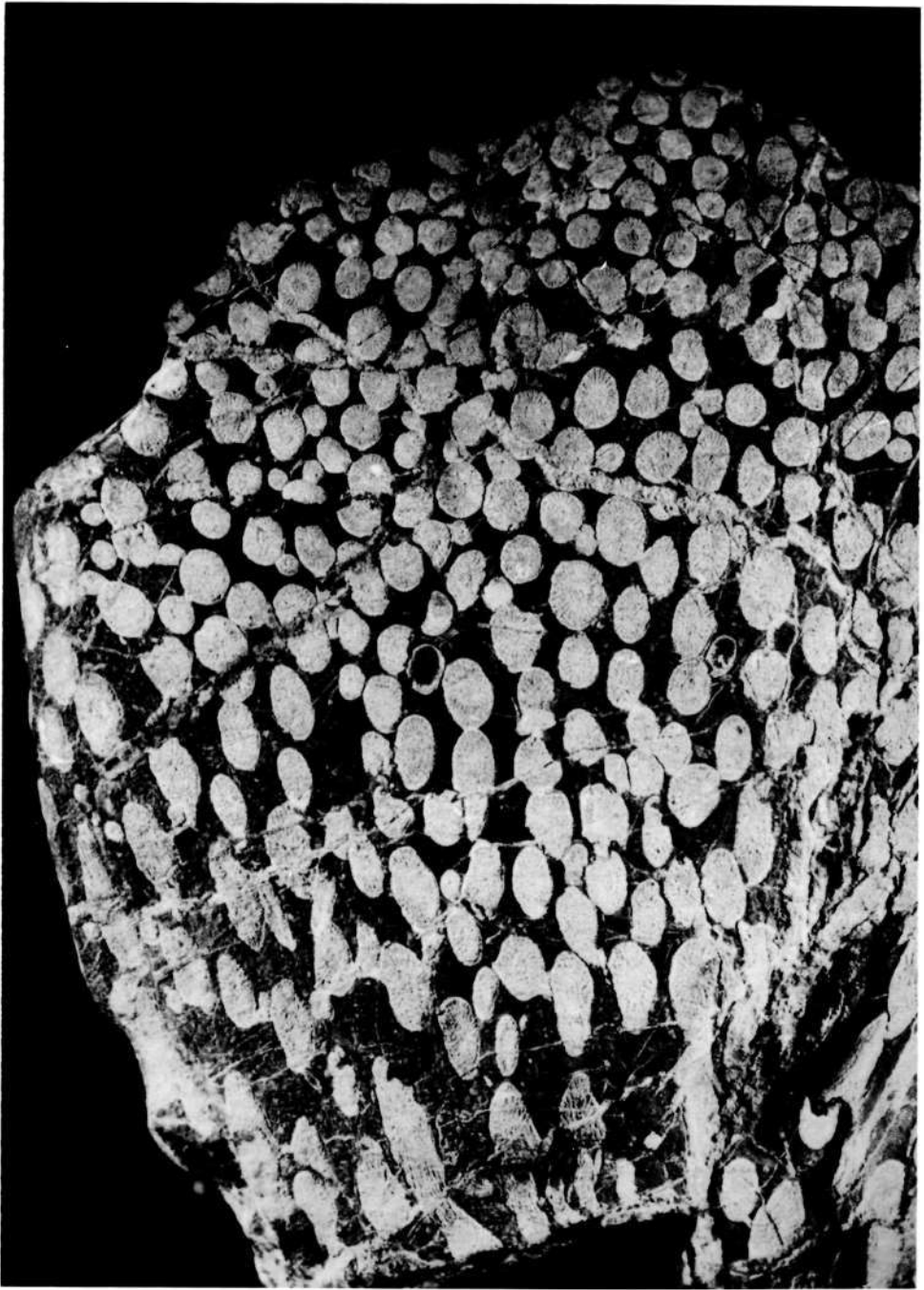
OKAMNELE KORALE NA LOŠKEM OZEMLJU

Na naših sprehodih po loškem ozemlju skozi davnine smo se sicer že nekajkrat mimogrede pomudili tudi pri koralah, pa je vendarle vredno, da se še enkrat ustavimo pri njihovih okamnelih ostankih. Doslej nam je namreč znanih le malo njihovih najdišč, čeprav smemo pričakovati, da so še druga, ki nam jih bodo odkrili slučajno ali pa pri načrtnih raziskovanjih. Zato naj bi bile te vrstice tudi v spodbudo ljubiteljem loške pokrajine in zbirateljem okamnin odkrivati nove kraje z zanimivimi pričami iz davnin.

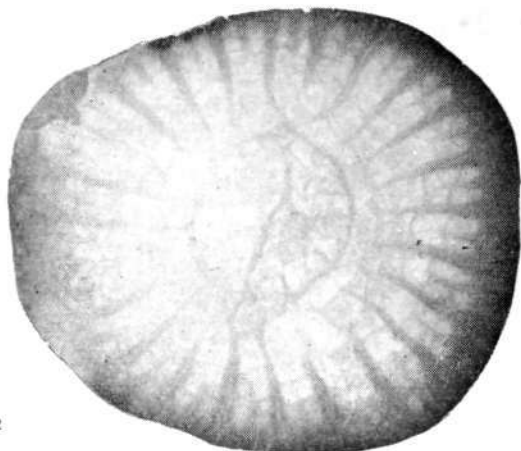
Že dandanašnje korale imamo zavoljo raznolikosti oblik in barvne pestrosti za posebno lepe in mikavne prebivalce morij. Zlasti to velja seveda za tiste, ki žive na podmorskih koralnih grebenih. Nič manj zanimivi pa niso koralni ostanki izpred davnih milijonov let, ki so na grebenih ali po pravih tratih zaljšali takratna morja. Njihova apnenčeva domovanja so postala resda kamen, do današnjih dni pa so ohranila navadno do podrobnosti zgradbo svojih trdnih delov, ki so nam edini ostali. Danes najdemo njihove ostanke v različnih apnenčih raztresene po loški pokrajini. In prav ti ostanki so vsakomur poleg še nekaterih drugih okamnin neizpodbiten dokaz, da so nastajali apnenici z njimi v morjih, ki je več sto milijonov let pokrivalo Slovenijo in seveda tudi loško pokrajino. Marsikdo se seveda najbrž še ne bo mogel dokopati do spoznanja, kako je to moglo biti, ko je vendarle danes vsepovsod hribovito kopno.

Najstarejše znane okamnele korale na loškem ozemlju so prav s kraja starega zemeljskega veka, iz zgornjega permija, živele pa so pred približno 230 milijoni let. Vse pripadajo samó vrsti *Waagenophyllum indicum*, pa tudi njenih najdišč doslej le malo poznamo. Na Poljanskem vemo zanjo v gozdu koj severno od vrha Malenskega vrha, na Selškem pa na dveh krajih v bližini blegoške ceste nad domačijami v Rovtu. V loški soseščini jo najdemo v Besniškem borštu blizu Kranja, v okolici Vrzdence v horjulski dolini ali pri Žazarju, pa še v bližini Cerkna in v idrijskem rudniku. Že samo imenovana najdišča nam zgovorno pričajo, da je živel ta koralna vrsta na precejšnjem prostoru današnje osrednje Slovenije. Koralne trate z isto vrsto so se iz Slovenije širile prek Velebita v Zahodno Srbijo in še naprej tja v daljni severni Pakistan in Indijo. V tamkajšnjih krajih so jo tudi prvikrat našli in ji po Indiji dali vrstno ime.

V koralnem apnencu na Malenskem vrhu ali v Rovtu so nagneten v skoraj črnem apnencu številni beli majhni koraliti, ki jih kaže tudi slika 1 v njihovi naravni velikosti. Korala te vrste je živel v obsežnih družinah na plitvih podmorskih tratih in vsa takratna loška pokrajina je morala biti en sam koralni vrt. Vendar korale tu niso rasle v nedogled, marveč jih najdemo samo v enem apnenčevem horizontu, ki je debel do 30 cm. Zatem sta vrsta in tudi rod izumrla. Na sliki koralne družine in na sliki povečanega koralita (sl. 2)

Silka 1

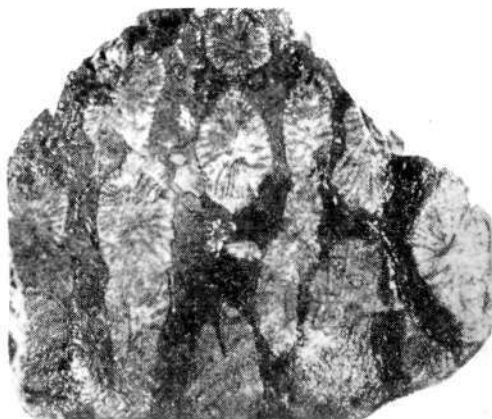

Slika 2

vidimo v sredini sestavljen pletež, ki mu pravimo kolumela, od roba pa segajo proti kolumeli septa, ena daljša, druga krajša. Zunanja stena koralitov, njihove septe in kolumele so bele barve in zato zelo razločno izstopajo iz črne kamnine. Kamnina bi bila zelo lep okrasni kamen, samo škoda je, da je debelina koralnega apnenca veliko premajhna, da bi se ga splačalo izkoriščati kot okrasni kamen. Morda bi celo kazalo ta najdišča zavarovati kot geološke spomenike.

Korale so bili edini gospodarji na zgornjevermijskih tratih in tam ni bilo prostora za druge živali. V koralnem apnencu najdemo sicer še posamične ploščice iglokožcev, ki pa so jih morski valovi naplavili med korale na tratih. Najbrž so na enak način prišle v koralni apnenec tudi redke male luknjičarke in ostanki apnenčevih alg, ki nam jih je v apnencu odkril šele drobnogled.

Najstarejše korale iz srednjega zemeljskega veka na loškem ozemlju so znane šele iz temno sivih do skoraj črnih apnenecv iz cordevolske podstopnje zgornjega triasa, ki so stare od 190 do 200 milijonov let. Tudi iz teh časov poznamo le eno koralno vrsto, to je *Thecosmilia badiotica*, ki je ustvarjala pri nas manjše koralne grebene ali pa je živela posamično med današnjo Leskovicco in Blegošem, v okolici Brelhovega v zgornji Selški dolini in blizu Dolenje vasi

Slika 3

Slika 4

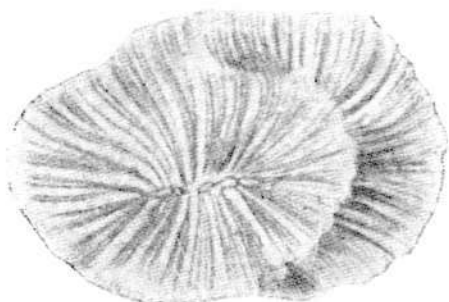
tam pod Spodnjo Golico. Ta sicer pogostna koralna vrsta je bila najdena še na Cerkljanskem, znana je tudi v Alpah, na panonskem prostoru, na Češkoslovaškem in severnem Madžarskem.

Posamični koraliti imajo okroglasto do ovalno obliko in precejšnje število dolgih sept, ki so nazobčana. Na sliki 3 vidimo prečne in poševne preseke vrste *Thecosmilia badiotica* iz okolice Leskovice v naravni velikosti, na sliki 4 pa enega od koralitov trikrat povečanega. Obe podobi kažeta obliko koralitov, razporeditev sept in njihovo dolžino. Te korale nimajo v sredini takšnega pleteža ali kolumele, kot smo ju videli pri vrsti *Waagenophyllum indicum*.

Pri Leskovici je bilo na manjšem grebenu toliko koral, da so postali njihovi ostanki glavni sestavni del kamnine, to je kamnotvorne. Na tem kraju so bile edini gospodarji na takratnem grebenu in razen redkih naplavljenih drobnih ostankov iglokožcev ne najdemo v apnencu ničesar »živega«. V Brelhovem in pri Dolenji vasi pa so koraliti iste vrste le posamični ali jih je po nekaj skupaj.

Korale vrste *Thecosmilia badiotica* niso nikjer na loškem ozemlju tako dobro ohranjene kot so korale v zgornjepermijskem apnencu. Večinoma so kar precej prekrystaljene in zato dostikrat v apnencu komaj še razločimo septa in obris koralitov.

Najmlajše okamnele korale, ki jih doslej poznamo na loškem ozemlju, pa so iz vrhnjega dela zgornjega triasa, iz retijske stopnje, ki pa so vendarle stare že okoli 180 milijonov let. Najdemo jih v manjšem kamnolomu ob cesti s Češnjice na Rovtarico, še preden se le-ta prevali na bohinjsko stran, v okolici Raztok, ob cesti z Raztok na Mosti in še malo naprej proti jugu. Tudi tu so živele korale na grebenu, ki pa daleč ni bil samo njihov. Bile so le nekaki podnajemniki mnogih mahovnjakov, trdoživnjakov, morskih gob in apnenčevih alg, vendar so se v tej družbi kar dobro počutile. Bil je to greben, precej podoben dandanašnjim, seveda z drugimi rodovi in vrstami imenovanih živalskih in rastlinskih skupin. Pogostokrat so mahovnjaki in trdoživnjaki celo oblepili zunanjščino koral in prav zanimive slike daje takšen greben raziskovalcu. Korale so bile tu le posamične, pripadale pa so večinoma rodu *Montlivaultia*. Njihovi koraliti so bili kar precej veliki, vsaj tako veliki ali pa še večji, kot kažeta risbi na slikah 5 in 6. Bili so okroglaste do ovalne oblike z gostimi septi, ki so bila

Slika 5

Slika 6

zgoraj nazobčana. V grebenu na Jelovici najbrž ne bo tako lahko razločiti koral v kamnini kot na zgoraj omenjenih krajih, kajti tu je tudi apnenec svetlo siv ali skoraj bel in so ostanki koral in drugih spremljajočih okamnin celó malenkostno temnejši od kamnine. Vendar je na nekdanjem grebenu toliko različnih ostankov organizmov, da nam skoraj ne smejo uiti.

Enaki grebeni z istimi ostanki koral, trdoživnjakov, mahovnjakov, morskih gob in apnenčevih alg pa še nekaterih drugih organizmov so rasli tudi v Bohinju, na Pokljuki, na vrhu današnje Begunjščice in na dosti krajih v Severnih apneniških Alpah. Na teh krajih pa še marsikje drugod so ti organizmi ustvarili v toplem morju veliko grebenskih apnencev.

Iz jurske in kredne periode in iz novega zemeljskega veka na loškem ozemlju še ne poznamo okamnelih koral. Morda tod takrat niso živele, ali pa še čakajo na bistre oči navdušenih naravoslovcev.

Zusammenfassung

VERSTEINERTE KORALLEN IM BERGLAND VON ŠKOFJA LOKA

Die ältesten hier gefundenen Korallen gehören der Art *Waagenophyllum indicum* an und wurden auf dem Malenski vrh und in der Ortschaft Rovt gefunden. Sie waren gesteinbildend und bauten einen etwa 30 cm mächtigen Horizont auf.

Im dunkelgrauen bis schwarzen Cordevol-Riffkalk findet man zwischen der Ortschaft Leskovica und dem Blegoš die gesteinbildende Art *Theocosmilia badiotica*. Sie kommt vereinzelt auch in den dunklen Kalken der Ortschaft Brelhovo und bei Dolenja vas vor.

Auf dem Obertriasriff (rätischer Dachsteinkalk) zwischen Raztoke und Mosti (Jelovica) sind unter anderen riffbauenden Organismen auch Einzelkorallen der Gattung *Montlivaultia* vertreten.